

การจัดการทรัพยากรน้ำท่วมโดยชุมชน ในจังหวัดเสียมเรียบ กัมพูชา

จุดมุ่งหมาย

กรณีศึกษาี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการโดยชุมชนจะช่วยแก้ปัญหาการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน เช่น การตัดไม้ทำลายป่า และการจับปลาโดยผิดกฎหมายในทะเลสาบใหญ่โตนเลสาบของ กัมพูชาได้อย่างไร โดยเน้นให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมในการวางแผน ทรัพยากรธรรมชาติและการตัดสินใจ หากต้องการจะให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และจะแสดงถึง วิธีการที่จะส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนในระดับหมู่บ้าน และวิธีที่รัฐบาลควรให้การสนับสนุนการจัดการโดยชุมชน

หัวข้อที่อยู่ในแผนงานการฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม

- การพัฒนาอย่างยั่งยืนและจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม
- วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมในกลุ่มแม่น้ำโขง
- การรบกวนทรัพยากรทางนิเวศในกลุ่มแม่น้ำโขง
- แนวคิดและประโยชน์ของการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ
- การพัฒนาการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการที่ได้ผลในกลุ่มแม่น้ำโขง
- เครื่องมือการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการสำหรับการปฏิบัติ

ประเด็น

กรณีศึกษาี้มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปมักเกิดขึ้นเมื่อมีการเปิดให้เข้าถึงทรัพยากรนั้น
2. การมีส่วนร่วมในวงกว้างของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มคือพื้นฐานสำคัญของการนำไปสู่ทางออกของปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร
3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะสำเร็จได้จะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง
4. การจัดการที่ดีจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยปฏิบัติของรัฐ นักวิจัย นักวิทยาศาสตร์ และชุมชนท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อจบกรณีศึกษานี้แล้ว ผู้เข้าอบรมจะทำได้

- บอกถึงทรัพยากรธรรมชาติในป่าไม้ น้ำท่วมถึงที่ Thnal Dach และอธิบายการใช้ทรัพยากรเหล่านี้ในปัจจุบัน
- ยกตัวอย่างภัยคุกคามต่อความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติที่ Thnal Dach ทั้งที่มาจากกิจกรรมของมนุษย์โดยตรงและโดยอ้อม
- บอกถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการจัดการ Thnal Dach และความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม
- บอกถึงโครงการริเริ่มที่อยู่ระหว่างดำเนินการและหน่วยงานรับผิดชอบ
- อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของโครงการการจัดการโดยชุมชนที่ Thnal Dach และผลสำเร็จว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่
- ยกตัวอย่างว่าจะต้องเข้าใจถึงระบบสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน อย่างไรบ้าง จึงจะทำให้การริเริ่มสำเร็จผลได้ในทางปฏิบัติ
- บอกถึงข้อดีข้อเสียของการให้ชุมชนมีส่วนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

โครงการโดยสังเขป

บทนำและภูมิหลัง

เสียมเรียบเป็นจังหวัดทางตะวันตกเฉียงเหนือของกัมพูชา อยู่ห่างจากกรุงพนมเปญ 320 กิโลเมตร มีพื้นที่ 10,299 ตารางกิโลเมตร และมีประชากรประมาณ 695,485 คน เป็นครัวเรือนจำนวน 127,086 ครัวเรือน ประกอบด้วย 14 อำเภอ 108 ชุมชน และ 923 หมู่บ้าน ทางใต้ของจังหวัดติดกับโตนเลสาบหรือทะเลสาบใหญ่ ทางตะวันออกติดกับจังหวัดกำปงธม ทางตะวันตกติดกับจังหวัดบันเตย มีนเจย (Banthey Meanchey) และทางเหนือติดกับประเทศไทย จังหวัดเสียมเรียบแบ่งออกตามลักษณะภูมิศาสตร์ได้เป็นสามเขตด้วยกัน คือ

1. เขตที่สูง อยู่ทางด้านเหนือของทางหลวงหมายเลข 6
2. เขตที่ลุ่ม อยู่ทางด้านใต้ของทางหลวงหมายเลข 6
3. เขตริมทะเลสาบใหญ่ ซึ่งเกิดน้ำท่วมประจำปีเมื่อน้ำไหลออกจากทะเลสาบ และทำให้พื้นที่ผิวทะเลสาบขยายออกถึง 5 เท่า

จังหวัดเสียมเรียบมีชื่อเสียงรู้จักกันดีในฐานะที่เป็นจังหวัดซึ่งนครวัดตั้งอยู่และเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และยังมีเทือกเขาพนมกุเลน (Phnom Kulen) ที่มีทิวทัศน์สวยงาม หมู่บ้านลอยน้ำในทะเลสาบใหญ่ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าน้ำท่วมถึง และพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งเป็นแหล่งอาศัยของปลาและนกอยู่เป็นจำนวนมากรอบ ๆ ทะเลสาบ

ทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดเสียมเรียบถูกชุมชนท้องถิ่นและคนภายนอกนำไปใช้กันมานานมาแล้วโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงความยั่งยืนและการใช้ที่ดินเลย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะทรัพยากรเหล่านี้อยู่ในที่ซึ่งผู้คนเข้าถึงได้ง่าย และถือว่าเป็นสมบัติสาธารณะหรือเป็นของหมู่บ้านที่อยู่ติดกับบริเวณนี้ การเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรมากเกินไปจนเกินควรเกิดขึ้นมากทางบริเวณตอนใต้ของจังหวัดซึ่งน้ำท่วมถึงได้รอบ ๆ ทะเลสาบใหญ่ แม้ว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและองค์กรพัฒนาเอกชนจะได้พยายามแก้ไขแต่การใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืนก็ยังคงเกิดขึ้นได้เช่นเดิม

การใช้ทรัพยากรในทะเลสาบใหญ่อย่างไม่ยั่งยืนโดยชุมชน

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างการใช้ทรัพยากรการเกษตร ประมง และป่าไม้ ในป่าน้ำท่วมถึงบริเวณทะเลสาบใหญ่

การเกษตร

จังหวัดเสียมเรียบมีประชากรเพิ่มขึ้นเร็วมาก และเป็นเขตยากจน ชาวที่ปลูกอยู่ปัจจุบันไม่พอับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เกษตรกรจึงขยายที่เพาะปลูกรุกเข้าไปในพื้นที่ป่าน้ำท่วมถึงเพื่อปลูกข้าวฤดูแล้งและถั่วเขียว ขณะนี้พื้นที่ป่าน้ำท่วมทางด้านเหนือของทะเลสาบถูกเปลี่ยนสภาพไปเป็นนาข้าวฤดูแล้งถึง 400 เฮคแตร์ และยังมีระบบการจัดการใด ๆ ที่จะควบคุมการบุกรุกทำลายป่าน้ำท่วมถึงเพื่อใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูก

การประมง

จากคำบอกเล่าของชาวประมงท้องถิ่นในหมู่บ้านเปรก ซราโมช (Prek Sramoach) แสดงว่าจับปลาได้น้อยลง จากที่เคยได้วันละ 10 กิโลกรัมเหลือเพียง 3 กิโลกรัมในช่วงสองปีที่ผ่านมา เพราะมีการจับปลาโดยผิดกฎหมาย (เช่น จับปลาในฤดูวางไข่ ใช้ไฟฟ้าจับปลา ใช้จวนจับปลา) และการทำลายป่าน้ำท่วมถึงซึ่งเป็นแหล่งวางไข่และเลี้ยงปลาวัยอ่อน

แม้ว่าจะมีบทลงโทษให้ชุมชนท้องถิ่นปรับเงินผู้ที่จับปลาโดยผิดกฎหมายได้ (เงินนี้จะเก็บไว้ใช้สำหรับชุมชน) แต่การบังคับใช้ก็ยังไม่ดีพอ ทำให้การกระทำที่ไม่ยั่งยืนนี้คงเกิดขึ้นต่อไป

ป่าไม้

การตัดไม้เพื่อส่งออกไปขายต่างประเทศและเพื่อใช้ในท้องถิ่นไม่อาจถือว่ามีที่ยั่งยืน และการรุกรานที่ป่าไม้น้ำท่วมถึงเพื่อใช้ทำการเกษตรก็ยิ่งทำให้ป่าไม้ที่ปกคลุมรอบทะเลสาบใหญ่ลดน้อยลง การตัดไม้นั้นมีการควบคุมแม้จะยังมีการลักลอบตัดอยู่มาก แต่การเก็บไม้เพื่อใช้เป็นฟืนและใช้ประโยชน์อื่น ๆ ของชาวบ้านนั้นยังไม่มีใครรับผิดชอบควบคุมดูแล

ตัวอย่างการเริ่มการจัดการอย่างยั่งยืนในทะเลสาบใหญ่

หน่วยงานรัฐบาลกัมพูชา ประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือและองค์กรพัฒนาเอกชนล้วนวิตกกังกับปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืนที่ทะเลสาบใหญ่ และได้ส่งเสริมให้มีการจัดการโดยชุมชนเพื่อเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากร ดังจะเห็นได้จากโครงการป่าชุมชนที่ Thnal Dach

Thnal Dach อยู่ทางใต้ของจังหวัดเสียมเรียบในเขตอำเภอ Sonikum ซึ่งมีอยู่ 5 หมู่บ้านคือ Trav Kiet , Prek Sror Mouch, Thnal Dach, Kuk Russey Choeung และ Sror Mor Thom (รูปที่ 1) Thnal Dach มีเนื้อที่ 2,660 เฮกแตร์ แบ่งเป็น

- นาข้าวฤดูแล้ง (417 เฮกแตร์)
- ป่าน้ำท่วม (830 เฮกแตร์)
- ทะเลสาบ Prek Sror Mouch (500 เฮกแตร์)
- Lotus cover (125 เฮกแตร์)
- พุงหญ้า (789 เฮกแตร์)

โครงการจัดการโดยชุมชนที่ Thnal Dach นี้เริ่มขึ้นโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) โครงการนี้ได้ศึกษาถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าน้ำท่วมรอบทะเลสาบใหญ่ และได้พบว่า (ก) ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและหมดไปเพราะผู้ที่ใช้ทรัพยากรไม่เข้าใจว่าควรมีการจัดการอย่างไร (ข) ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาแก้ปัญหา น้อยมากเนื่องจากเห็นว่าไม่ใช่หน้าที่รับผิดชอบของชุมชน และชุมชนก็ไม่เคยมีส่วนในการตัดสินใจ เรื่องการจัดสรรการใช้และการจัดการทรัพยากร เช่น การให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้เก็บค่าปรับ ผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการจับปลานั้น ชุมชนเองไม่เคยรับรู้หรือมีการปรึกษาหารือมาก่อน ปัญหาการขาดความรับผิดชอบของชุมชนท้องถิ่นยิ่งหนักขึ้นเมื่อคนจากบริเวณใกล้เคียงก็เข้ามาใช้ทรัพยากรด้วยโดยที่ไม่ต้องรับผิดชอบโดยตรงจากการที่ทรัพยากรหมดไป ชุมชนท้องถิ่นยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการทำงานของระบบนิเวศและผลกระทบต่อทรัพยากรที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ แม้ว่าจะมีการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์เพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับ

ทรัพยากรธรรมชาติของทะเลสาบใหญ่ แต่ข้อมูลเหล่านั้นมักจะไม่เผยแพร่สู่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่น

โครงการที่ Thnal Dach มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

การยอมรับรูปแบบการจัดการโดยชุมชน

โครงการ Thnal Dach มีกรอบการวิเคราะห์โดยใช้การประเมินผลแบบมีส่วนร่วม โดยชาวบ้านจะเข้ามาร่วมในฐานะเป็นผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่โครงการ รูปแบบนี้ได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นเช่น ผู้นำชุมชน นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด และหน่วยงานของรัฐทั้งหมดที่มีหน้าที่จัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป้าหมายหลักและวัตถุประสงค์ของการจัดการโดยชุมชนก็คือ (ก) อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมและคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนชนบทและชุมชน (ข) ให้ผลประโยชน์จากโครงการตกอยู่กับชุมชนเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชาวบ้านท้องถิ่น

การจัดการโดยชุมชนที่ Thnal Dach นี้มีหลักการพื้นฐานคือ

- ชาวกัมพูชาทุกคนที่อยู่ในพื้นที่โครงการหรือใกล้เคียงมีสิทธิจะเข้าร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่
- การจัดการของชุมชนจะดำเนินงานโดยคณะกรรมการชุดหนึ่งซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงที่ยุติธรรมโดยผู้ที่อยู่ในชุมชนนั้น
- ชุมชนจะต้องกำหนดกฎข้อบังคับของตนเองโดยได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

การประกาศใช้ระเบียบการจัดการใหม่

ขั้นตอนแรกของการใช้ระเบียบใหม่สำหรับพื้นที่ในโครงการคือการกำหนดให้ Thnal Dach เป็นสถานีวิจัยนำร่องของกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมงในเดือนมกราคม พ.ศ.2540 (ค.ศ.1997) มีการประเมินสภาพชนบทอย่างรวดเร็ว (rapid rural appraisal) เพื่อให้รู้ถึงประวัติของชุมชน สภาพเศรษฐกิจสังคม และทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่โครงการ จากข้อมูลนี้จึงนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ เพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดในการนำเอาระเบียบที่สอดคล้องกับการจัดการโดยชุมชนมาประกาศใช้

หลังจากทุกฝ่ายตกลงกันในเรื่องจุดหมายได้แล้ว ก็มีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดระเบียบ ขอบเขตพื้นที่และแผนการจัดการ ระเบียบนี้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ ที่ตั้ง

ทางภูมิศาสตร์ โครงสร้างของการจัดการ บทบาทความรับผิดชอบ ข้อกำหนดทั่วไปเกี่ยวกับการใช้
ทรัพยากรธรรมชาติ งบประมาณ บทลงโทษและค่าปรับ ระเบียบนี้ได้ผ่านความเห็นชอบของ
กรมประมงในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 (ค.ศ.1999)

การดำเนินการ

การปฏิบัติงานของชุมชนที่ Thnal Dach ขณะนี้ได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจาก
ต่างประเทศ (เช่น เอฟเอโอ เบลเยี่ยม) โดยดำเนินการในเรื่อง (ก) การปลูกป่าทดแทน และ (ข)
การศึกษาว่าเครื่องมือจับปลาชนิดใดที่ควรห้ามใช้

ในอนาคตชุมชนมีเป้าหมายจะดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

- ลดการจับปลาโดยผิดกฎหมายด้วยการเข้มงวดกับการจับปลาโดยใช้ไฟฟ้า และ
การจับปลาในฤดูวางไข่
- ลดการถางป่าไม้ น้ำท่วมเพื่อใช้ที่ทำการเกษตร
- ลดการเผาอิฐที่ใช้ไม้ฟืนจากป่าไม้ น้ำท่วม
- ให้ความรู้กับประชาชนในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของพวกเขา

การเยี่ยมชมสถานที่

ผู้เข้าอบรมจะไปเยี่ยมชม Thnal Dach เพื่อเรียนรู้การกระตุ้นให้เกิดการยอมรับวิธีการ
จัดการโดยชุมชน และจะได้ไปดูป่าไม้ น้ำท่วมพร้อมกับสัมภาษณ์ตัวแทนของชุมชนเกี่ยวกับความจำเป็น
ขั้นวิกฤตที่จะต้องอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของทะเลสาบใหญ่ให้เกิดความยั่งยืน การ
เยี่ยมชมนี้ใช้เวลาหนึ่งวัน

ผู้เข้าอบรมจะแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มจะได้รับมอบหมายหัวข้อที่กลุ่มจะ
รับผิดชอบ ดังแสดงในตาราง

เมื่อเยี่ยมชมสถานที่แล้ว กลุ่มย่อยจะนำเสนอสิ่งที่ได้พบโดยเน้นถึงบทเรียนจากภาคบรรยาย
เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและทฤษฎีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ

ผู้ให้สัมภาษณ์	จุดเน้น
ชาวประมงท้องถิ่น	การจับปลาโดยใช้ไฟฟ้า และจับปลาช่วงวางไข่ ปลาที่เคยจับและการจับปลาได้น้อยลง มาตรการอนุรักษ์แหล่งอาศัยของปลา การเข้าถึงแหล่งปลาได้ง่าย รายได้จากอาชีพประมง
คนหาฟืนและเกษตรกร	การหาฟืนและพื้นที่ที่หาฟืน การถางป่าเพื่อใช้ทำการเกษตร รายได้จากการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อแหล่งอาศัยของปลา
หัวหน้าหมู่บ้าน	การจัดการทรัพยากรแบบดั้งเดิม การจัดการในปัจจุบันของหมู่บ้าน ระเบียบและค่าปรับ การบังคับใช้ ความสัมพันธ์กับหมู่บ้านใกล้เคียง การร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและหน่วยงานจัดการทรัพยากร
ตัวแทนผู้ใช้เงินช่วยเหลือ (FAO) ตัวแทนหน่วยงานประมงและป่าไม้ ของกัมพูชา	ความเป็นมาของโครงการ Thnal Dach ทรัพยากรที่อยู่ในภาวะเสี่ยง การใช้และการจัดการทรัพยากรโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ใช้ทรัพยากร ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ความรู้ที่ได้รับ

คาดว่าสิ่งที่ผู้เข้าอบรมจะได้จากกรณีศึกษาและการเยี่ยมชมสถานที่ คือ ประเด็นต่อไปนี้

1. ความสำคัญของการให้ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นฝ่ายรับผลกระทบจากกฎระเบียบของการจัดการ เป็นผู้กำหนดเองว่าอะไรคือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดีที่สุด หากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่มีส่วนร่วมใด ๆ การริเริ่มแนวทางการจัดการใหม่จะไม่เป็นผลสำเร็จ ความชัดเจนของการกำหนดภาระหน้าที่การจัดการระหว่างเจ้าหน้าที่ หน่วยงานต่าง ๆ และผู้นำชุมชนท้องถิ่น นับว่าเป็นจุดสำคัญที่ทำให้ความร่วมมือในโครงการเป็นไปด้วยดี

2. ผลประโยชน์ที่เกิดจากการจัดการอย่างยั่งยืนจะต้องตกเป็นของชุมชน รากเหง้าของปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืนก็คือความยากจน ดังนั้นจึงควรมีมาตรการเพิ่มรายได้ (เช่น แหล่งรายได้อื่น)

3. การจัดการทรัพยากรสำหรับทรัพยากรประเภทที่เปิดให้เข้าถึงได้นี้ จะต้องมอบอำนาจให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ควบคุมการใช้ประโยชน์ (เช่น การมีกรรมสิทธิ์) เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ เพราะหากไม่มีการควบคุม ชุมชนใกล้เคียงจะเข้าไปใช้ประโยชน์ทรัพยากรจนเกิดความไม่ยั่งยืนโดยไม่ต้องรับภาระหรือผลกระทบโดยตรงจากการกระทำนั้น

4. การให้การศึกษาแก่ประชาชนในท้องถิ่นจะช่วยสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรให้ยั่งยืนและหาวิธีที่ดีที่สุดมาใช้ งานวิจัยก็มีส่วนช่วยให้เข้าใจถึงผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์ที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติ การเผยแพร่ผลการวิจัยออกไปให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ชุมชนท้องถิ่น ได้รับรู้ ก็เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและควรได้รับการสนับสนุน

เอกสารอ้างอิง

Community Forestry Strategic Planning Team. 1999. Draft National Community Forestry Strategic Plan. Department of Forestry and Wildlife. 18 pp.

Hong Hy. 1998. Pilot Unit Management Plan. FAO Project of Participatory Natural Resource Management in Tonle Sap Region. 17 pp.

MRCs. 1999. A Natural Resources Based Development Strategy for the Tonle Sap Area, Cambodia. Prepared by the Mekong River Commission Secretariat.

Pel Piseth. 1999. Community Forestry and Community Participation. FAO Project of Participatory Natural Resource Management in Tonle Sap Region. 10 pp.

Prak Marina. 2000. Institutional Aspects for Participatory Land Use Planning (PLUP): The FAO Community Forestry Experience, Siem Reap. FAO Project of Participatory Natural Resource Management in Tonle Sap Region. 4 pp.

Sour Hai. 1997. Community Management of the Pilot Unit (Thnal Dach). FAO Project of Participatory Natural Resource Management in Tonle Sap Region. 3 pp.

Statute of Community Based Management of Thnal Dach, Siem Reap. 11 pp. In Khmer.

รูปที่ 1 พื้นที่ป่าชุมชน Thnal Duch 2,147 เฮคแตร์

